

expedice speculum

Putování za záhadami a zajímavostmi regionu „Zrcadla“

28. říjen 1918 - samostatné Československo

„Lide československý! Tvůj odvěký sen stal se skutkem, Stát československý vstoupil dnešního dne v řadu samostatných, svobodných, kulturních států světa. Národní výbor, nadaný důvěrou veškerého lidu československého, přejal jako jediný a oprávněný činitel do svých rukou správu svého státu.“

Tak zněl úvod z Provolání Národního výboru československého o samostatnosti Československého státu ze dne 28. října 1918.

Co tomu předcházelo? Ve čtvrtém roce války bylo zřejmé, že rakouská monarchie mele z posledního. Hladové bouře v zázemí, odpor proti válce na frontách znamenaly, že další válečná situace je neudržitelná. V Praze se dne 14. října 1918 uskutečnila generální stávková, která na několika místech přerostla v politickou akci. V tuto chvíli už nedokázal zachovat monarchii ani císař Karel I. příslibem federace. Dne 28. října byla oznámena kapitulace Rakouska - Uherska. Lidé začali živelně strhávat symboly monarchie a odpoledne byla na Václavském náměstí oficiálně vyhlášena samostatnost.

Do Ivančic dorazila první zpráva o vyhlášení samostatného československého státu 29. října v ranních hodinách a ihned se rozšířila po celém městě. Brzy došly první slavnostní výtisky novin oznamující konec Rakouska-Uherska a prohlášení Československého státu. Okamžitě zavládly na domech prapory v národních barvách a dospělí i mládež ozdobili své oděvy stužkami a jinými symboly československé státnosti. Ještě odpoledne 29. října se na radnici sešli zástupci ivančických stran a zvolili podle pražského vzoru místní národní výbor do jehož čela byl zvolen obvodní lékař a sokolský starosta MUDr. František Fišer. Národní výbor se ujal správy ve městě a vyzval obyvatele Ivančic ke klidu. Prvořadým úkolem bylo zajištění zásobování města potravinami a podařilo se dokonce zajistit dovoz životně potřebných surovin.

Dne 3. listopadu se na ivančickém náměstí shromáždilo velké množství lidí a „též vojsko z rekonvalescentů s českým již vedením“. Ke shromážděným manifestantům promluvil o významu státního převratu a vzniku nového státu předseda národního výboru MUDr. František Fišer. Na náměstí hrála hudba, defilovali členové spolků, Sokolové, hasiči a na závěr zapívali účastníci shromáždění hymnu „Kde domov můj“. Potom se část manifestantů přesunula před budovu okresního soudu, kde sňali tabulku s nápisem „náměstí Františka Josefa“ a na její místo zavěsili tabuli s původním pojmenováním „náměstí Františka Palackého“.

Odstraňování symbolů rakousko-uherského císařství probíhalo spontánně a bylo projevem revolučního nadšení. Již 30. října odstranili lidé z budov oficiální označení císařství - habsburské orly - a postupně byly staré symboly nahrazovány symboly Československé republiky. V průběhu příštího roku byly odstraňovány černožluté tabulky u soudu, došlo ke změně v barvě poštovních schránek. V srpnu 1919 nařídila správa města odstranit do tří dnů latinský nápis se jménem „Fr. Josef“ z budovy veřejné nemocnice a v říjnu 1919 odstranit z objektu německého kasina sochu císaře „Josefa Habsburského“.

Ještě se vrátíme do dnů v říjnu a listopadu 1918. Po vzniku národního výboru, který reprezentovali

výhradně čeští obyvatelé města stále působilo staré městské zastupitelstvo v čele se starostou Josefem Kočím. Proto starosta Kočí svolal na 5. listopadu slavnostní schůzi městské zastupitelstva. Jako první demonstroval své sympatie k novému státnímu útvaru Josef Kočí krátkým projevem: „Slavný slavnostní schůzi městského výboru, abych výraz dal jásavé radosti, která nám všem v srdcích se ozývá: Československý stát stal se skutkem. Po třístaletém ujařmení vrátila se našemu národu svoboda. Nejsme již cizinci v naší vlasti. Volně smíme hospodařiti ve svém samostatném státě. Slibme sobě, že usilovně pracovati chceme svorně všichni na povznesení národa. Vděčně vzpomeňme i těch, kteří duchem, statečností i obětí svého života se přičinili, aby uskutečněn byl náš dávný sen. Volnému národu a jeho osvoboditelům hlučně sláva!“

Členové městského zastupitelstva odměnili řeč Josefa Kočího bouřlivým potleskem a provoláním slávy.

Za ivančické Němce se k vyhlášení republiky vyjádřil ředitel nemocnice MUDr. Heribert Keckeis, který učinil v češtině opatrné prohlášení: „Jsem vskutku rád ..., že již bylo ukončeno toto prolévání krve a ničení životů lidských, a doufám, že

Vládní komisař Jan Seka

(z publikace Ivančice, dějiny města)

i nadále budeme žiti svorně pospolu jako v dobách dřívějších v tomto novém státě Československém.“

Jako bomba zapísal na přítomné členy zastupitelstva i starosta Josefa Kočího obsah dopisu ivančického národního výboru. V dopisu totiž členové národního výboru vyzvali městské zastupitelstvo k odstoupení z funkcí a uvolnění míst nové politické garnituře. Slavnostní schůze rázem ztratila na své okázalosti a členové zastupitelstva nechtěli výzvu národního výboru uzнат. Trvalo ještě několik dní než členové zastupitelstva, po intervencích a nátlaku okresního úřadu, konečně odstoupili.

Jejich místa v městské samosprávě zaujali členové tzv. obecního správního výboru, jmenovaného okresním hejtmánstvím 21. listopadu 1918. Předsedou tohoto výboru byl vládní komisař Jan Seka a tvořilo jej dalších 24 českých členů.

Ivančice byly od roku 1864 městem s českou samosprávou a s velkou převahou českého obyvatelstva. Dle Chytilova adresáře bylo v roce 1910 v Ivančicích 3925 Čechů a 151 Němců. Proto přivítali občané

Telegram o ustanovení Čs. republiky (z archivu M. Řiháčka, D. Kounice)

Ivančic politickou změnu, a proto mohla nastoupit nová garnitura ve vedení města bez větších potíží.

Odlišná byla situace v jižních oblastech Moravy. Německé obyvatelstvo přijalo převrat z 28. října s klidem a pohraničních oblastí se v podstatě nedotkl. V těchto oblastech zůstala dál fungující moc rakouských centrálních úřadů. Dne 29. října se sešli němečtí poslanci v budově dolnorakouského sněmu a rokovali o situaci. Následující den je vyhlášena Sudetenland. Na krajském sněmu 3. 11. ve Znojmě je rozhodnuto o připojení oblastí Deutschsüdmähren k Deutschö-

osídlené území a do 16. listopadu bylo celé území Deutschsüdmähren obsazeno. Skončil tak pokus o vytvoření německého státu na území Československé republiky. Konečné uznání československých hranic bylo potvrzeno podepsáním pařížské mírové smlouvy 10. září 1919.

Nová československá vláda musela řešit řadu důležitých opatření, především vybudování vojska, policie, tvorbu nových zákonů, které by rušila staré zákony rakouské. Co vše se během krátké doby po 28. říjnu mohlo stát ukazuje případ na nádraží v Moravském Krumlově.

Podle výpovědi přednosta stanice přijel v noci ze 31. října na 1. listopadu pravidelný nákladní vlak, ze kterého vystoupil jeho nadřízený státní železniční rada Dr. Barlitz z Vídně. Ten přišel za přednostou stanice do kanceláře s tím, že obdržel od dopravní inspekce ve Vídni rozkaz, aby všechny vozy, které stojí ve stanici, odvezl do Vídně. Přednosta upozornil, že mezi těmito vozy jsou i vagony s nákladem, které mají být vypraveny směrem na Brno. Dr. Barlitz odmítl přednostovo upozornění a nařídil vydat všechny vozy. Přednosta usoudil, že je povinen poslechnout rozkaz svého nadřízeného a vydal mu všech 22 vozů, které se nacházely ve stanici, přičemž 18 jich bylo prázdných a 4 byly naloženy zásobami potravin. Daleko závažnější událostí se v té době odehrávaly na znojmském nádraží. Rakušáci se snažili v poslední chvíli přetáhnout co nejvíce lokomotiv, vagonů a potravin do Rakouska. Přednosta stanice v Moravském Krumlově považoval ještě 3 dny po vyhlášení republiky za svého nadřízeného státního železničního radu ve Vídni. Československé ministerstvo železnic bylo zřízeno 2. listopadu 1918, ale nevíme, jak rychle mohlo zabezpečit, aby k podobným případům nedocházelo.

Jiří Široký
POUŽITÉ PRAMENY: • Pamětní kniha města Ivančice – SOKA Rajhrad, fond 36 • Kolektiv autorů: Ivančice, dějiny města 2002 • Chládková M.: Z činnosti Moravskokrumlovského národního výboru v roce 1918.

Exkurze pro amatérské archeology Z BOHUSLAVIC DO POPIC aneb hledání ztraceného času v údolí Dobřínského potoka

neděle 26. října, sraz ve 13 hodin
v Dolních Dubňanech u Obecního úřadu

Nacházíte na polích střepey a zajímá vás jejich stáří? Láká vás hledat zaniklé středověké vesnice a pravěké osady? Akce určena právě vám!

Co nás čeká? určování základních typů keramiky • seznámení s metodou povrchového průzkumu • možná objevíme zaniklou ves Bohuslavice **Co s sebou?** terénní obuv (půjdeme do polí) • sáček na střepey (pokud máte vlastní nálezy, vezměte s sebou)

Za nepříznivého počasí (déšť, bláto) se akce koná v náhradním termínu v úterý 28.10. (můžete ověřit na tel. čísle 721 169 343)
Srdečně zvou Bronislav a Eva Grunovi